

This item is the archived peer-reviewed author-version of:

Annotatie bij HvJEU 6 juli 2023, C-462/22, BM/LO

Reference:

Meeusen Johan.- Annotatie bij HvJEU 6 juli 2023, C-462/22, BM/LO
Rechtskundig weekblad - ISSN 1782-3463 - (2023), p. 622-624
To cite this reference: <https://hdl.handle.net/10067/2016260151162165141>

Hof van Justitie – 6 juli 2023

Europese Unie – Justitiële samenwerking in burgerlijke zaken – Bevoegdheid om kennis te nemen van een echtscheidingsverzoek – Verordening (EG) nr. 2201/2003 (Brussel II bis) – Artikel 3, lid 1, onder a), zesde streepje – Forum actoris – Voorwaarde – Gewone verblijfplaats van de verzoeker in de lidstaat van het aangezochte gerecht gedurende de volledige periode onmiddellijk voorafgaand aan de indiening van de vordering

In de zaak BM geeft het Hof van Justitie van de EU, na een prejudiciële vraag van het Duitse Bundesgerichtshof, uitsluitsel over de precieze interpretatie van artikel 3, lid 1, onder a), zesde streepje, van de zgn. Brussel II bisverordening (verordening (EG) nr. 2201/2003 van de Raad van 27 november 2003 betreffende de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid, en tot intrekking van verordening (EG) nr. 1347/2000). Krachtens artikel 3, lid 1, onder a), Brussel II bis komt ter zake van echtscheiding bevoegdheid toe aan de rechtbanken van de lidstaat

a) op het grondgebied waarvan:

- de echtgenoten hun gewone verblijfplaats hebben; of
- zich de laatste gewone verblijfplaats van de echtgenoten bevindt, indien een van hen daar nog verblijft ; of
- de verweerder zijn gewone verblijfplaats heeft ; of
- in geval van een gemeenschappelijk verzoek, zich de gewone verblijfplaats van een van de echtgenoten bevindt; of
- zich de gewone verblijfplaats van de verzoeker bevindt, indien hij daar sedert ten minste een jaar onmiddellijk voorafgaand aan de indiening van het verzoek verblijft ; of
- zich de gewone verblijfplaats van de verzoeker bevindt, indien hij daar sedert ten minste zes maanden onmiddellijk voorafgaand aan de indiening van het verzoek verblijft en hetzij onderdaan van de betrokken lidstaat is, hetzij, in het geval van het Verenigd Koninkrijk en Ierland, daar zijn «domicile» (woonplaats) heeft ;

b) waarvan beide echtgenoten de nationaliteit bezitten of, in het geval van het Verenigd Koninkrijk en Ierland, waar beide echtgenoten hun «domicile» (woonplaats) hebben.

Deze bepaling is overigens mutatis mutandis overgenomen in de nieuwe Brussel II ter-verordening die met ingang van 1 augustus 2022 Brussel II bis heeft vervangen (verordening (EU) 2019/1111 van de Raad van 25 juni 2019 betreffende de bevoegdheid, de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid, en betreffende internationale kinderontvoering (herschikking)).

Recentelijk verduidelijkte het Hof van Justitie nog de betekenis van de «gewone verblijfplaats» in artikel 3, lid 1, onder a), van de Brussel II bis-verordening. Dit begrip wordt volgens het Hof in beginsel gekenmerkt door twee aspecten: ten eerste, de wil van de betrokkene om het gewone centrum van zijn belangen op een bepaalde plaats te vestigen en, ten tweede, de omstandigheid dat de betrokkene met een voldoende mate van

bestendigheid aanwezig is op het grondgebied van de betrokken lidstaat, met dien verstande dat een echtgenoot op één bepaald moment slechts één gewone verblijfplaats in de zin van deze bepaling kan hebben (arresten van 25 november 2021, C-289/20, IB, punten 51 en 57, en van 1 augustus 2022, C-501/20, MPA, punt 44).

In het hier besproken arrest staat niet deze interpretatie, maar wel een ander vraagstuk ter discussie.

De Duitser BM en de Poolse LO waren in 2000 in Polen getrouwd, en hebben daar tot minstens juni 2012 met hun kinderen gewoond. Op 27 oktober 2013 leidde BM bij het Amtsgericht Hamm, in Duitsland, een echtscheidingsprocedure in met als argument dat hij de echtelijke woning in juni 2012 had verlaten en zich sindsdien in zijn geboortestad in Duitsland had gevestigd op het adres van zijn ouders. Zijn echtgenote LO voerde evenwel aan dat de Duitse rechterlijke instanties onbevoegd waren, voornamelijk op grond van het feit dat BM na het verlaten van de echtelijke woning gedurende het grootste deel van 2013 een gewone verblijfplaats in Polen had behouden. Het Amtsgericht Hamm aanvaardde die exceptie van onbevoegdheid en verklaarde het echtscheidingsverzoek van BM niet-ontvankelijk.

Dit vonnis werd bevestigd door het Oberlandesgericht Hamm, dat oordeelde dat BM weliswaar op de datum van indiening van het echtscheidingsverzoek een gewone verblijfplaats in Duitsland had verworven, maar dat hij niet had aangetoond dat hij gedurende de gehele periode van zes maanden voorafgaand aan die datum een dergelijke gewone verblijfplaats in Duitsland had, wat in strijd zou zijn met het vereiste van artikel 3, lid 1, onder a), zesde streepje, Brussel II bis.

BM stelde hogere voorziening in bij het Bundesgerichtshof, dat zich afvroeg of de verzoeker krachtens de vermelde bepaling van de Brussel II bis-verordening het bezit van zijn gewone verblijfplaats in de lidstaat van het aangezochte gerecht vanaf de begindatum van de termijn van zes maanden moet aantonen. Of volstaat een eenvoudige verblijfplaats, mits die verblijfplaats uiterlijk op de datum van indiening van het echtscheidingsverzoek de gewone verblijfplaats wordt? Het Bundesgerichtshof meende dat de eerste interpretatie de juiste was, maar stelde toch een prejudiciële vraag aan het Hof van Justitie nu over de interpretatie discussie bestond, met name in de Duitstalige rechtsleer, de kwestie nog niet was beslecht in de rechtspraak van het Hof van Justitie en de correcte interpretatie daaruit evenmin duidelijk kon worden afgeleid.

Hoewel het Bundesgerichtshof niet het eerste het beste rechtscollege is en er over vermelde kwestie inderdaad doctrinale discussie bestaat, besliste het Hof de zaak helaas zónder conclusie van een advocaat-generaal. Zeker voor omstreden interpretatievraagstukken laat een dergelijke conclusie doorgaans ruimer inzicht in de zaak en de relevante discussiepunten toe. Niet lang daarvoor had het Hof overigens evenmin een beroep gedaan op een advocaat-generaal toen het, eveneens op vraag van het hoogste rechtscollege van een lidstaat, moest oordelen over een ander omstreden vraagstuk m.b.t. de Brussel II bis-verordening (zie het arrest van 10 februari 2022, C-522/20, OE, in deze rubriek besproken door J. Meeusen, RW 2022-23, 537).

Dat de echtgenoot die zich op de bevoegdheidsgrond van artikel 3, lid 1, onder a), zesde streepje, Brussel II bis wil beroepen, noodzakelijkerwijs moet aantonen dat hij op de datum van indiening van zijn echtscheidingsverzoek zijn gewone verblijfplaats heeft op het grondgebied van de lidstaat waarvan hij onderdaan is, staat vast (punt 24). Wat in deze zaak ter discussie staat, is of de verzoeker enkel moet aantonen dat hij zijn woonplaats op het grondgebied van die lidstaat heeft gevestigd, voor zover gedurende de periode van ten

minste zes maanden onmiddellijk voorafgaand aan het verzoek tot ontbinding van de huwelijksband deze verblijfplaats zijn gewone verblijfplaats is geworden, dan wel dat deze verzoeker moet bewijzen dat hij aldaar reeds zijn gewone verblijfplaats heeft gehad vanaf het begin en gedurende de gehele periode van ten minste zes maanden onmiddellijk voorafgaand aan zijn verzoek (punt 25).

Een letterlijke interpretatie zou wellicht wijzen naar die eerste betekenis. Het Hof gaat evenwel een andere weg op, op basis van een autonome en uniforme uitlegging die rekening houdt met de bewoordingen en context van de betrokken bepaling – waarvan ook de andere onderdelen naar de «gewone verblijfplaats» verwijzen – en de doelstellingen van de Brussel II bis-verordening (punten 26-28).

Mede steunend op verschillende taalversies van de verordening, wijst het Hof er in de eerste plaats op dat artikel 3, lid 1, onder a), Brussel II bis beoogt om binnen de Unie de criteria voor de vaststelling van de internationale bevoegdheid in huwelijkszaken te uniformeren en dat die criteria alle gebaseerd zijn op het begrip «gewone verblijfplaats». Het ziet daarom geen reden om in die specifieke context een onderscheid te maken tussen de begrippen «verblijfplaats» en «gewone verblijfplaats» (punten 29-31).

Ook wijst het Hof erop dat zijn interpretatie toelaat om de rechtszekerheid te verzoenen met de mobiliteit van personen binnen de Europese Unie. De mogelijkheid van ontbinding van de huwelijksband blijft voor de verzoeker immers behouden, zonder dat er voor hem een onevenredige last wordt gecreëerd en zonder dat hij, die immers al van een forum actoris geniet, ongepast wordt bevoordeeld (punten 32-36).

Deze overwegingen brengen het Hof ertoe om niet te opteren voor een strikt letterlijke interpretatie van artikel 3, lid 1, onder a), zesde streepje, Brussel II bis. Het bevoegdheidscriterium waarop die bepaling is gebaseerd, vergt integendeel volgens de doelgerichte en contextuele benadering van het Hof dat de echtgenoot die zich op deze bepaling wil beroepen, noodzakelijkerwijs moet aantonen dat hij vanaf het begin van de in die bepaling bedoelde minimumperiode van zes maanden zijn gewone verblijfplaats in de lidstaat van het aangezochte gerecht heeft (punt 37).

Het Hof opteert aldus voor een doordachte, degelijk onderbouwde en overtuigende uitlegging van de Brussel II bis-verordening. Toch is zijn benadering niet vanzelfsprekend: de Europese Commissie, bijvoorbeeld, leek de andere, letterlijke interpretatie van de betrokken bepaling te aanvaarden (punt 27). Het is dan ook jammer dat er eens te meer werd beslist om een belangrijke prejudiciële vraag over de interpretatie van de Brussel II bisverordening te beantwoorden zonder conclusie van een advocaat-generaal.

(Vierde kamer – zaak C-462/22 – BM t/ LO)

(Elektronische vindplaats:

<https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:62022CJ0462>)

Johan Meeusen

Universiteit Antwerpen